

Alternative rurale

FISM DFID

Se editează în cadrul proiectelor de creare a rețelilor de beneficiari FISM în zonele de nord, sud și centru ale Republicii Moldova, finanțate de Fondul de Investiții Sociale din Moldova din grantul oferit de Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și realizate de Centrul Național de Asistență și Informare a Organizațiilor Neguvernamentale CONTACT

1-15 noiembrie 2003

SEMINAR LA CAHUL

Parteneriatul social la nivel de comunitate

Recent, la Cahul a avut loc un seminar cu genericul „Dezvoltarea parteneriatului social la nivel de comunitate”. Acest seminar face parte din activitățile planificate în cadrul proiectului „Crearea rețelei de beneficiari FISM în zona de sud a republicii” implementat de Centrul CONTACT grație suportului financiar al Fondului de Investiții Sociale din Moldova din grantul oferit de Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord.

La seminar au participat 55 de persoane, între care reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, șefi ai administrațiilor publice locale din raioanele Cahul, Cantemir, Tara-

clia, Ștefan Vodă, Căușeni, UTA Găgăuzia, precum și reprezentanți ai mass media locale. La eveniment a fost prezent și viceprimarul de Cahul, Gheorghe Ghețivu.

Principalele subiecte abordate

la seminar au fost „Parteneriatul social – o nouă prioritate a societății contemporane” și „Rolul actorilor comunitari în promovarea parteneriatului social”.

Urmare în pag. 2

400 microproiecte finisate

Recent, a fost finisat al 400-lea microproiect implementat cu suportul financiar al Fondului de Investiții Sociale din Moldova. El a fost realizat de către locuitorii satului Trebisăuți, raionul Briceni, și a constat în reutilizarea sălii de cazane a școlii și adaptarea ei la gaze naturale. În acest scop au fost construite 240 metri de rețele de gaz externe, instalat un post de reglare a presiunii, renovat sistemul de încălzire al școlii. Noua centrală termică a fost utilată cu niște cazane moderne de producție ungară “Hoterm”, ceea ce va permite reducerea consumului de combustibil în sezonul rece al anului de aproximativ trei ori. Costul microproiectului în cauză este de 392 mii 250 lei. Locuitorii satului au contribuit cu 59 mii 319 lei în bani, muncă și materiale.

Bucuria celor 170 de elevi, a profesorilor și părinților, este nemăsurată. În sfârșit, nu vor mai avea de suferit din cauza frigului. În clase se va menține, cu cheltuieli minime, temperatura medie de 19-20 grade căldură. În anii precedenți, agentul termic varia între 9 și 14 grade.

De menționat că, din cele 400 microproiecte implementate cu suportul Guvernului prin intermediul Fondului de Investiții Sociale din Moldova, 151 sînt școli reparate; 71 de comunități au renovat și construit 134,5 kilometri de drum; 94 de comunități - 581 kilometri de conducte de gaz; 24 de comunități - 76 kilometri de rețele de aprovizionare cu apă potabilă; 16 comunități au implementat microproiecte din domeniul ecologic, iar 18 - servicii sociale de alternativă. În proces de implementare sînt încă 69 de propuneri de microproiect.

Contribuția comunităților colectată de la populație, agenți economici și diferiți sponsori constituie 39 milioane 18 mii 981 lei.

SUMAR

▼ Durabilitatea obiectelor renovate: în vizorul administrațiilor raionale

pag. 3

▼ Apa vie a satului Zorile

pag. 4

▼ Criva – un sat aflat la hotarul a trei state

pag. 6-7

▼ Un parteneriat admirabil

pag. 8

▼ Căldura va ajunge în casele oamenilor

pag. 9

▼ Pe giurgiuleșteni îi unește spiritul gospodăresc

pag. 10

▼ Casa în care te simți copil

pag. 11

PLANIFICĂRI STRATEGICE

Satele își identifică perspectivele

La sfârșitul lunii octombrie și începutul lunii noiembrie în satele Cucoara și Cotihana (Cahul), și Valea Perjei (Taraclia) s-au desfășurat seminare de planificare strategică a dezvoltării social-economice a comunităților. Aceste seminare fac parte din activitățile preconizate în cadrul proiectului „Crearea rețelei de beneficiari FISM în zona de sud a republicii”.

Cucoara și Cotihana au găsit “cheia” multor probleme

La Cucoara seminarul de planificare strategică pentru următorii cinci ani s-a desfășurat în incinta școlii medii din sat, avînd ca participanți 23 de persoane, iar la Cotihana – strategia de dezvoltare a localității pentru următorii trei ani a fost elaborată în incinta complexului școală-grădiniță, unde s-au întrunit 21 de persoane. Grupurile de lucru au fost constituite din reprezentanți ai primăriei, consilieri locali, pedagogi, agenți economici, tineri, lideri ONG, bibliotecari, cadre medicale, fermieri etc. După ce au anunțat scopurile se-

minarului, facilitatorii locali au prezentat o informație detaliată despre localitate, principalele ramuri de dezvoltare, venitul anual adus de ele, numărul populației active, instituțiile și agenții economici locali. De

asemenea, s-a făcut o trecere în revistă a problemelor cu care se confruntă comunitățile în baza discuțiilor în focus grupuri.

Urmare în pag. 2

SEMINAR LA CAHUL

Parteneriatul social la nivel de comunitate

Continuare din pag.1

Ambele proiecte au fost realizate cu suportul financiar al Fondului de Investiții Sociale din Moldova. „Acum, oamenii din Pașcani sînt convinși că numai printr-un parteneriat comunitar reușit pot să soluționeze multiplele probleme de ordin economic și social, creîndu-și singuri condiții mai bune de viață”, a subliniat Natalia Neagu.

Dumitru Cocu, primarul comunei Sadic, Cantemir, a împărtășit aceeași opinie. El a precizat că o economie de piață poate prospera numai în cazul stabilirii unui parteneriat trainic între toți actorii activi ai comunității. La Sadic, acest parteneriat s-a conturat între administrația publică locală, societatea civilă și agenții economici. Drept exemplu poate servi buna colaborare între administrația publică locală și Asociația obștească „Sadîc-Gaz”, datorită acesteia fiind gazificat satul și școala medie, amenajate spațiile verzi, procurat mobilier școlar etc. În parteneriat cu agenții economici și asociațiile obștești, la ora actuală se construiește gardul la cimitirul din Sadic. Un exemplu bun de urmat este și elaborarea planului strategic de dezvoltare socio-economică a satului Sadic.

Feodora Ciobanu, președinte al APP „Copeac - Succes” din Copeac, Ștefan Vodă, consideră că seminarul a fost binevenit. „Lucrul în ateliere ne-a dat posibilitatea să generalizăm încă o dată metodele și formele de implicare a membrilor comunității în procesul de luare a deciziilor și de creare a parteneriatelor în comunitate”, a menționat dînsa.

Nici opinia lui Ion Nistor, președintele AO „IRIS” din Vadul lui Isac, Cahul, nu este diferită de cele de mai sus. „Vadul lui Isac, ca și alte localități din republica noastră, se confruntă cu multiple probleme care nu așteaptă amîinare, acestea putînd fi soluționate doar grație colaborării dintre toți membrii comunității, administrației publice locale și membrilor asociațiilor obștești, a spus Ion Nistor. Datorită parteneriatului dintre APL și sectorul neguvernamental, tinerii și, în general, locuitorii satului, vor putea beneficia de serviciile casei de cultură renovate – o instituție cu tradiții mari.”

Conform evaluărilor participanților, seminarul a fost unul foarte util. Informația prezentată a fost clară și accesibilă pentru toți, iar participanții au demonstrat activism și insistență în cadrul atelierelor de lucru, însușind noi deprinderi de comunicare, ceea ce este foarte important pentru funcționarea eficientă a unei rețele.

Lilia DĂNILĂ

Alternative rurale

Se editează în cadrul proiectelor de creare a rețelilor de beneficiari FISM în zonele de nord, sud și centru ale Republicii Moldova, finanțate de Fondul de Investiții Sociale din Moldova din grantul oferit de Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și realizate de Centrul Național de Asistență și Informare a Organizațiilor Neguvernamentale CONTACT

Buletinul a fost elaborat cu asistența tehnică acordată de Fondul de Investiții Sociale din Moldova

Coordonator de proiect - Vitalie Postu
Responsabil de ediție - Sergiu Gavriliță
Reporteri: Ion Cernei, Rodica Ciorănică,
Natalia Răileanu

Tipar executat la tipografia „Prag-3”
Tiraj: 3000 exemplare, comanda:

PLANIFICĂRI STRATEGICE

Satele își identifică perspectivele

Continuare din pag.1

Prezentările respective, făcute de reprezentanții Centrului CONTACT, au constituit puncte de reper pentru discuțiile în cadrul grupurilor de lucru.

O componentă importantă a seminarului au fost atelierele de instruire referitoare la modalitățile și posibilitățile de construire a parteneriatelor.

Participanții la eveniment au considerat extrem de importante subiectele supuse discuției. Potrivit Nataliei Neagu, membru al ONG „Casa Europeană”, comunitatea din Pașcani, Cahul, a reușit, cu susținerea sectorului public și celui privat, să gazifice satul, iar mai tîrziu - să promoveze un proiect și mai ambițios: construcția apeductului în localitate. La etapa inițială, membrii grupului de lucru erau un pic pasivi, dar cînd au conștientizat că reușita seminarului și a planului ce urma să fie elaborat depinde direct de activitatea fiecărui grup, participanții s-au încadrat în lucru cu pasiune, această stare de spirit predominînd pe parcursul celor patru zile.

Iată ce au menționat unii dintre participanții la seminarul de planificare strategică din satul Cucoara:

Parascovia IUZU, președinte ONG „Speranța”: Ne-a fost foarte ușor, în cadrul seminarului viziunilor, să ne imaginăm cum va arăta satul nostru peste 5 ani, pe cînd seminarul contradicțiilor s-a dovedit a fi mai dificil, fiindcă este ușor să vizezi și să-ți imaginezi, dar este mult mai complicat să pătrunzi în esența problemelor, să găsești rădăcina, cauza acestor contradicții și să determini modalitățile directe de ameliorare și depășire a lor.

Nicolae DANDIȘ, primarul comunei Cucoara: În cadrul acestui seminar am învățat cum se face planificarea strategică și am fost familiarizați cu lista finanțatorilor și cu posibilitățile de a investi în localitate. Cel mai interesant mi s-a părut seminarul implementării, unde fiecare a trebuit să se gînde-

ască ce va face timp de un an sau cinci ani în comunitate, potrivit planului strategic stabilit.

La seminarul de planificare strategică organizat în Cotihana, participanții au menționat următoarele:

Ana Carp, manager școlar: Am planificat activități concrete de de-

zvoltare a localității în următorii trei ani. Este foarte bine că am reușit să consolidăm parteneriatul comunitar dintre asociațiile obștești, agenții economici, administrația publică locală și gospodăriile țărănești.

Natalia Leșanu, profesoară la Gimnaziul „M. Kogălniceanu”: Noi, grupul de inițiativă care am participat la seminarul de planificare strategică, ne-am simțit mobilizați și puși în situația de a lua decizii de răspundere, pentru că am simțit că problemele noastre interesează pe cineva și acest cineva este gata să ne dea o mîină de ajutor în soluționarea lor. De asemenea, am acumulat cunoștințe în vederea întocmirii planului strategic de dezvoltare a satului.

Reporter „A.R.”

Сообщество Валя-Пержей стремится к развитию своего села

С 4 по 7 ноября в примарии села Валя-Пержей состоялся семинар по стратегическому планированию, в работе которого приняли участие 26 человек, жителей села, представляющие различные сферы деятельности и различные неправительственные организации для выработки единого плана социально-экономического развития села на ближайшие 5 лет.

В ходе семинара видения, люди робко высказывали свои предположения, как они видят будущее своего села. Но уже в ходе проведения оценки препятствий разгорелись горячие споры, и здесь люди не боясь смело высказывались кто виноват, что упущено, что просто не сделано, как со стороны властей, так и со стороны жителей в решении проблем села.

Результатом данной работы стал стратегический план села на 5 лет и, самое главное, уверенность жителей села в возможности реализации данно-

го плана, их желание и стремление к введению коренных изменений в развитии своего сообщества.

Сегодня Валя-Пержей имеет план, где жители села хотят построить новую дорогу, провести водопровод, обеспечить доступ к информационным технологиям, создать центр социальной помощи, провести капитальный ремонт и реконструкцию лицея, гимназии, детского сада №3, построить спорт комплекс и дом быта, открыть местное радио, в примарии создать условия для предоставления качественных услуг населению, при этом обеспечить прозрачность и гласность в принятии решений консилиума примарии. Много это или мало для села, покажет время. Сегодня Валя-Пержей разрабатывает проект создания молодежного центра в селе: это первый шаг в реализации стратегического плана социально-экономического развития сообщества на ближайшие 5 лет и мы говорим им “В добрый час!”.

Durabilitatea obiectelor renovate: în vizorul administrațiilor raionale

Etapa cea mai importantă care succedă reabilitarea instituțiilor de menire socio-culturală cu suportul financiar al FISM, dar și al altor finanțatori de nivel local sau internațional, este asigurarea durabilității acestor obiecte. De multe ori însă, bugete locale se află în dilemă și nu izbutesc să identifice resurse financiare pentru a asigura durabilitatea obiectelor în care s-au investit foarte mulți bani.

În această pagină ne-am propus să aflăm cum noile administrații se pot implica în procesul de asi-

gurare a durabilității obiectelor renovate, care sînt sumele prevăzute în bugetele raionale pentru anul 2004 la acest capitol și dacă, în genere, a fost abordată respectiva problemă în debaterile asupra bugetelor pentru anul viitor. Răspunsurile la aceste întrebări vor arăta măsura în care conducerea administrațiilor raionale este preocupată de starea sectorului social și dacă administrațiile publice locale pot conta la nevoie pe sprijinul raionului.

Mai jos, citiți opiniile citorva președinți de raioane în această problemă.

■ **Anatol PRISĂCARI**, președintele raionului Soroca:

Consiliul raional este dispus să susțină financiar primăriile locale

Colaborarea FISM cu comunitățile rurale ale raionului Soroca a fost destul de fructuoasă. Numai în anul curent, au fost renovate cu suportul Fondului de Investiții Sociale patru școli, drumul de la Dubna și două centre de servicii sociale de alternativă. Contribuția FISM a fost extrem de importantă, deoarece nici autoritățile locale și nici administrația raională nu dispun de posibilitatea de a efectua investiții capitale din surse financiare proprii.

Evident că asigurarea durabilității acestor obiecte face parte din obligațiile fiecărei primării. La nivel local, se creează asociații obștești și organizații neguvernamentale care se implică destul de eficient în asigurarea durabilității obiectelor, menținerii ordinii publice și disciplinei tehnologice. De asemenea, conducerea locală are grijă să stimuleze spiritul de inițiativă al populației, să educe simțul de gospodar și o atitudine responsabilă față de patrimoniul public. La fel de importantă este participarea membrilor comunităților rurale la programele de instruire privind asigurarea durabilității, precum și conștientizarea necesității de a contribui financiar la implementarea diverselor proiecte importante pentru comunita-

► Un model de asigurare reușită a durabilității este școala din Rublenița

te. O măsură prevăzută doar în situații extreme este aplicarea sancțiunilor financiare și materiale în fiecare caz de distrugere a patrimoniului.

Un model de asigurare reușită a durabilității este școala din Rublenița. Pe lângă investiția FISM și a comunității în implementarea proiectului de renovare a școlii, primăria de aici a investit 135 mii de lei în mobilă, mochete și utilaj sportiv. Asociația părinților, profesorii și pedagogii a plantat pomi și arbuști pe teritoriul școlii, a procurat literatură metodică de

4,5 mii de lei și a organizat un concurs pentru cea mai bine amenajată sală de clasă.

Pentru asigurarea durabilității obiectelor renovate în ultimii trei ani cu suportul FISM consiliile locale preconizează să aloce din bugetele locale 148 mii de lei pentru anul 2004.

Totodată, Consiliul raional Soroca este dispus să susțină financiar primăriile care vor câștiga granturi pentru renovarea obiectelor sociale, utilizînd în aceste scopuri sursele financiare din fondul de rezervă al bugetului raional în limita a 300 mii de lei.

■ **Grigore SÎRBU**, președintele raionului Criuleni:

Noua administrație raională a acordat 100 mii lei

Datorită suportului financiar obținut prin intermediul Fondului de Investiții Sociale din Moldova, în raionul nostru au fost renovate șase școli și un drum, construite șapte gazoducte și un apeduct, creat un centru pentru copiii în situație de risc.

De asigurarea durabilității obiectelor renovate sînt responsabile, pînă la urmă, autoritățile publi-

ce locale. În anul curent, primăriile din raion au direcționat în scopul menținerii durabilității mai mult de 916 mii de lei.

Pe de altă parte, noua administrație raională a acordat 100 mii lei din fondul de rezervă în contul reparației școlilor, grădinițelor și sălilor de sport din satele raionului. În anul viitor, sperăm să putem identifica cel puțin tot atîtea resurse în sco-

pul asigurării durabilității. Totodată, am dat indicații tuturor primăriilor să rezerveze surse din bugetele locale pentru gazificarea școlilor. Avem o mulțime de sate gazificate în care școlile se mai încălzesc cu cărbuni, primăriile fiind supuse astfel la cheltuieli enorme. Sper că în anul viitor vom reuși să renovăm și acoperișurile a cel puțin două case de cultură, ca să salvăm edificiile.

■ **Ștefan BRATU**, președintele raionului Cahul:

20 la sută din noul buget vor fi resurse alocate pentru durabilitate

De la începutul activității Fondului de Investiții Sociale din Moldova, în localitățile rurale din componența actualului raion Cahul au fost implementate cu suportul FISM 26 de microproiecte ce au vizat construcția gazoductelor, reconstrucția sistemelor de aprovizionare cu apă potabilă, reparația școlilor și renovarea drumurilor.

Investiția totală în aceste proiecte constituie 834 mii de dolari, 709 mii de dolari fiind valoarea granturilor, iar 125 de mii – contribuția personală a comunităților.

După cum vă dați seama, noile administrații raionale nu se pot lăuda cu o vastă experiență de colaborare la capitolul durabilitate. Însă administrația județeană a concluzat destul de eficient cu comunitățile rurale, implicîndu-se financiar atît la implementare celor

mai importante proiecte sprijinite de FISM, cît și la asigurarea durabilității lor. Noi, adică noua conducere a raionului, sîntem la etapa în care abia stabilim bazele ulterioarei relații cu comunitățile. Dar sîntem optimiști și credem că vom putea construi un parteneriat reciproc avantajos.

Deși noul buget raional încă nu a fost elaborat, ci doar schițat în linii mari, am preconizat să alocăm 20 la sută din cheltuielile bugetare pentru asigurarea durabilității obiectelor de menire socială renovate cu suportul FISM și cu sprijinul altor finanțatori. Credem că este o prognoză destul de realistă și că vom putea răspunde nevoilor comunităților locale, mai ales dacă ținem cont că în bugetele locale banii nu se grăbesc să vină atît de ușor.

■ **Nicolae GAVIUC**, președintele raionului Ungheni:

În bugetul raional nu au fost prevăzute cheltuieli pentru durabilitate

Renovarea obiectelor de menire socială și asigurarea durabilității în exploatarea lor ulterioară au fost permanente în vizorul Consiliului raional Ungheni. Investiția FISM la acest capitol este mai mult decît binevenită în condițiile bugetelor locale și raionale austere. Prin faptul că în realizarea acestor obiecte au fost implicați financiar și beneficiarii, se asigură creșterea responsabilității comunităților față de ceea ce s-a făcut și antrenarea membrilor lor în procesul de renovare a obiectelor sociale.

Precizăm că, în raionul Ungheni, cu susținerea FISM au fost implementate sau sînt în proces de realizare 15 microproiecte ce vizează reparația și construcția diverselor obiecte de menire socială din mediul rural, cum ar fi drumurile din localitățile Pîrlița, Todirești și Hîrcești, gimnaziul din Pîrlița, școlile din Petrești și Boghenii Noi ș.a. La liceul „I. Vatamanu” din Pîrlița, de exemplu, proiectul referitor la construcția noii săli de cazane și reparația capitală a rețelelor de termoficare este la etapa de instalare a cazanelor. Iar drumul recent renovat în aceasta localitate

este la etapa de recepție.

Cu regret, trebuie să afirm că din bugetul raional cheltuieli la amintitul compartiment nu se prevăd. Deocamdată, cheltuielile pentru întreținerea acestor obiective le suportă primăriile localităților respective. Asigurarea durabilității drumurilor renovate tot pe seama administrațiilor locale a rămas. Primăriile se ocupă și de curățirea canalelor de evacuare a apelor, de lucrările de deszăpezire, tot ele interzic circulația tractoarelor cu șenile, asigură evacuarea gunoierilor și plantarea arborilor cu scopul fortificării acostamentelor. În cazul clădirilor renovate, primăriile asigură încălzirea lor, alocă bani pentru reparații curente, instrucează personalul tehnic cu scopul menținerii în stare funcțională a sălilor de cazane și a rețelelor termice.

Cum se vor descurca primăriile la capitolul durabilitate în 2004 este greu de spus. Din cauza lipsei de bani, ele încă nu au stabilit bugetele pentru anul viitor. În cazul în care vor exista surplusuri la bugetul raional, bineînțeles că vom da o mîna de ajutor în situațiile mai dificile.

INFO rural

BIEȘTI

Primul centru regional de resurse pentru tineri

Primul centru regional de resurse pentru tineri "Bineva" a fost inaugurat în localitatea Biești, raionul Orhei. Centrul a fost creat cu sprijinul Reprezentanței UNICEF în Republica Moldova și al Guvernului Olandei.

Centrul dispune de o sală de calculatoare conectate la Internet, o bibliotecă, o sală de lectură, săli de training, un centru de educație pentru sănătate.

Primarul satului Biești, Ion Vlas, a menționat, în cadrul ceremoniei de inaugurare, că activitățile centrului sînt destinate în special tinerilor aflați în situații de risc, în vederea unei integrări sociale mai eficiente a acestora. "Centrul organizează și activități de formare a celor care lucrează cu tinerii: cadre didactice, voluntari, animatori ai timpului liber. Centrul oferă tinerilor spațiu pentru activități educative și de recreare, informare, educație pentru sănătate și servicii sociale", a mai spus Ion Vlas.

În următorii doi ani centre similare vor fi deschise la Bălți, Soroca, Ungheni și Cahul.

NĂVÎRNEȚ

Un nou magazin agricol

În comuna Năvîrneț, raionul Fălești, a fost inaugurat un magazin agricol.

"Năvîrneț" (acesta este numele unității comerciale) e al treisprezecelea la număr local deschis anul acesta și al 73-lea lansat în Republica Moldova de la demararea în 2001 a proiectului "Agromagazine". În total, pînă la finele anului 2003, vor fi deschise 80 de magazine agricole cu sprijinul acordat de Corporația americană CNFA, finanțată de Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională USAID.

Magazinul va funcționa în cadrul Cooperativei de întreprinderi "Marcirex", fondată în 2001 de către 37 de fermieri din localitate, care au depus cote egale de capital. La ora actuală, numărul membrilor cooperativei a crescut pînă la 88 de persoane, care sînt proprietare a 332 hectare de pămînt.

"Năvîrneț" urmează să devină un adevărat centru de dezvoltare rurală la care vor putea apela circa 6750 de proprietari de pămînt, șapte SRL-uri și două cooperative de întreprinzător din localitatea de reședință, inclusiv satul Logofeni, precum și beneficiari din alte două comune megieșe - Călinești și Cuhnești.

IZVORUL VIEȚII

Apa vie a satului Zorile

Această deplasare întreprinsă la Zorile, raionul Orhei, a fost una dintre cele mai impresionante. Nicăieri în altă parte nu am găsit atîta entuziasm și consolidare a membrilor comunității în jurul unei idei mobilizatoare, cum este, în cazul de aici, soluționarea problemei apei. Or, noțiunea de apă căpătase pentru săteni un sens sinonim cu viața.

Satul Zorile a început să se confrunte cu problema apei potabile acum un sfert de secol. Pesticidele și alte chimicale utilizate cu nemiluita în agricultură cu scopul obținerii de profituri maxime au

de cîștigat. Pentru că îl are primar pe Victor Rusnac care, aproape 20 ani, a lucrat aici în calitate de inginer constructor, profesie necesară oricărei localități în toate timpurile și sub toate regimurile. După ce sovhozul-fabrică a fost lichidat, Victor Rusnac a rămas fără serviciu și a instituit în localitate organizația nonguvernamentală "Apă vie", care s-a ocupat cu activități de natură ecologică, cîștigînd chiar finanțarea pentru un proiect în domeniu. În cadrul acestuia, a fost evaluată starea surselor de apă din localitate și s-a ajuns la concluzia că aprovizionarea populației este posibilă doar în mod centralizat. Însă pentru lucrările de revigorare a sistemului de livrare a apei se

strîns cîte 50 de lei, după care suma cerută sătenilor a mai fost suplimentată cu 100 de lei de caciulă. Contribuția adunată a fost de 96 mii de lei - 48 mii cheș, iar 51 mii - materiale necesare.

În perioada inițială de implementare a proiectului, s-a constatat că stațiile tradiționale de pompare a apei, folosite în perioada sovietică, sînt scumpe și nu prea trainice, căci nu rezistă la corozie. Aceasta fiind situația, oamenii au ajuns la concluzia că ar putea folosi cele cîteva cisterne emailate de metal destinate maturizării șampaniei brute care făceau parte din cota lor valorică. Inginerii angajați în proiect au acceptat această idee tehnică.

De remarcat faptul că una din cele două sonde a fost reparată integral ceva mai înainte cu 55 mii de lei ai sătenilor adunați prin subscripție, sumă care nu a fost prevăzută în proiect. Primarul a remarcat ulterior că reparația celei de-a doua sonde a fost un fel de test la care a fost supusă comunitatea la capitolul solidaritate și unire într-o operă de interes public. Aceasta a arătat că lumea se poate uni și la ușor, și la greu.

La construcția rețelelor de apă a participat tot satul

Pe parcursul ultimilor doi ani, la Zorile au fost implementate două proiecte în colaborare cu FISM. Primul proiect a prevăzut construcția apeductului pe o distanță de 3600 metri, reparația finitînilor arteziene, a nodurilor de evidență la fiecare consumator (acestea din urmă fiind construite cu banii beneficiarilor), însă al doilea a avut o tentă ecologică și s-a numit "Crearea zonelor sanitare și ameliorarea sistemelor de aprovizionare cu apă potabilă". În cadrul proiectului țevile de asbest au fost înlocuite cu cele de polietilenă, s-au sădit 150 pomi și au fost

semănați 1600 metri pătrați de iarbă decorativă.

Primarul a precizat că, după al doilea proiect, lungimea rețelelor de apeduct a crescut pînă la șase kilometri, iar spre sfîrșitul anului 2004 aici urmează să fie construiți încă doi kilometri de apeduct. De menționat că la construcția apeductului a participat tot satul, munca de voluntariat fiind foarte apreciată. Ca rezultat, peste 150 de gospodării din localitate au apă potabilă. Apa este contorizată, oamenii plătiind patru lei per metru cub. Din banii acumulați sînt salarizați doi specialiști care deserveșc sistemul de aprovizionare cu apă, dar se fac și investiții în alte proiecte.

Colaborarea cu investitori străini

Pe parcursul anilor 2003-2007, în Zorile urmează să fie desfășurate opt proiecte de dezvoltare a localității. Acestea trezesc admirația primarilor și a locuitorilor satelor vecine. Banca Mondială, reprezentanții căreia au vizitat acum cîteva zile localitatea, este dispusă să finanțeze plantarea unei păduri de 14 hectare în primăvara viitoare. La grădinița de copii din localitate se implementează programul "Pas cu pas", susținut de către Fundația Soros. Iar Asociația de consum "Apă vie", creată în baza Agenției de implementare, a reușit să materializeze în proporție de 60% un contract de performanță cu FISM în mărime de 2000 dolari, bani care sînt cheltuiți pentru lucrările de plantare a unui parc, pentru crearea unor zone sanitare și reutilizarea blocului alimentară al școlii din localitate. E lăudabil faptul că oamenii au învățat să gestioneze proiectele și sumele de bani. În consecință, finanțatorii le acordă tot mai multă susținere.

Ion CERNEI

prins să-și facă efectul diabolic. Cu fiecare an, tot mai mulți oameni constatau că suferă de maladii oncologice, dar puțini înțelegeau care erau cauzele. Altă circumstanță care a dus la poluarea apei din localitate a fost amplasarea prea densă a gospodăriilor particulare. Resturile menajere și gunoierul de grajd, fiind concentrate pe o suprafață mică, nimereau, în urma ploilor, în stratul freatic, de aici derivînd toate consecințele.

Creșterea numărului de bolnavi cu maladii gastrointestinale și oncologice a devenit îngrijorătoare după anul 1993, cînd funcționarea apeductului a fost sistată ca urmare a faptului că oamenii nu aveau cu ce achita consumul de curent utilizat de acesta.

Soluție la timpul potrivit

Se știe că, în clipele de grea cumpănă, orice localitate caută un lider spre a se uni în jurul lui. Dacă acesta este o personalitate în adevăratul înțeles al cuvîntului, satul are noroc. Dacă e să vorbim de Zorile sub acest aspect, satul a avut

cereau mijloace bănești considerabile pe care ONG nicidecum nu le putea obține. Această posibilitate putea fi materializată doar prin colaborarea cu Fondul de Investiții Sociale din Moldova. Iată de ce la adunarea generală a satului, aflînd despre posibilitățile de colaborare cu FISM, comunitatea a cerut unanim să fie pus la punct sistemul centralizat de aprovizionare cu apă.

- Nu am avut nici un fel de probleme cu acumularea sumei de garanție a contribuției de 5000 lei, treabă ce ne-a luat doar trei zile, își amintește primarul. După aceea, s-au făcut testele de rigoare la cele două sonde de apă care fuseseră conservate după lichidarea gospodăriei. Testele efectuate de către SRL "Artizana-17" din Chișinău au confirmat presupunerile că apa corespunde cerințelor sanitar-epidemic.

Contribuția comunității a fost adunată în cadrul unei campanii aproape identice cu cea anunțată pentru reparația bisericii. Membrii Agenției de implementare - în total șapte la număr - au fost împărțiți să lucreze prin malalale. Inițial s-a

PROBLEME ȘI SOLUȚII

O localitate mare cu planuri pe potrivă

Comuna Cosăuți, raionul Soroca, este una din cele mai mediatizate localități din republică din câteva rațiuni. Bunăoară, gresia de Cosăuți a devenit una celebră și este căutată pentru monumente și obeliscuri. În această localitate trăiesc cei mai mulți cioplitori în piatră din Moldova care făuresc opere de artă demne de marile muzee de profil din lume. Actualmente, Cosăuțiul continuă să-i surprindă plăcut pe toți cei care îl vizitează.

O față bisericească - șef al Agenției de implementare

Ion Paliu, persoana pe care urma să-l contactez la Cosăuți, mi-a spus prin telefon că în ziua în care urma să vizitez satul va fi ocupat peste măsură. Totodată, el a ținut să remarce că obiectul, adică șoseaua construită cu asistența financiară a FISM, a fost dată în exploatare cu încălcarea unor norme tehnice, situație care, într-un fel, m-a intrigat. Ajuns în sat, am înțeles că interlocutorul meu avea dreptate. Construită relativ nu demult, șoseaua ceda la intersecții, unde șuvoaiele de apă au spălat asfaltul fără cruțare. Evident că administrația locală nu a lăsat lucrurile să evolueze și a intervenit în sensul stopării degradării drumului. „Am curățit și am renovat unele porțiuni de drum din surse locale, ne-a declarat primarul Vasile Sîrghi. Dar pentru a soluționa definitiv problema, trebuie să construim căile de evacuare a apei. Însă pentru aceasta avem nevoie de circa 20 de mii de lei, bani de care bugetul local nu dispune.”

După cum ne-a mai spus primarul, Ion Paliu avea de ce să se îngrijoreze: 46 mii lei din contribuția

de 120 de mii de lei a comunității erau banii enoriașilor. Întrucât nedumerirea de pe chipul meu nu s-a spulberat, primarul m-a dus cu mașina la mănăstirea din localitate, unde Ion Paliu, tot el părintele Ieronim, este stareț.

Mănăstirea are o vechime de doar 10 ani și constituie una din cele mai importante piese ale arhitecturii bisericești. Biserica a fost zidită după un proiect al Mitropolitului Moldovei și Bucovinei Preasfințitul Daniel, deocamdată fiind singura de acest stil în Republica Moldova.

Vizavi de alegerea sa în calitate de șef al Agenției de implementare a proiectului, sfinția sa a spus că satul i-a acordat această onoare după ce s-a convins că este aici, la mănăstire, un bun gospodar, în stare să gestioneze sume de bani pentru binele comunității. În noua sa postură, părintele făcuse totul pentru a mobiliza lumea să contribuie la construcția mănăstirii. De aceea, decizia sa de a acoperi o parte din contribuția satului în proiectul de renovare a drumului cu o sumă considerabilă din banii adunați de mireni pentru sfântul lăcaș, a constituit un factor mobilizator. Cealaltă parte a banilor a fost oferită fie de persoane particulare, fie de asociațiile de gospodărie țărănești și întreprinderile din localitate.

Contractorul: o alegere nereușită

În opinia părintelui Ieronim, s-a făcut destulă muncă de voluntariat. Lucrul a fost supravergheat, dar inconvenientul constă în faptul că nu a fost selectată destul de reușit compania care a efectuat lucrările de reparație a obiectului. Astfel, S.A. „Automagistrală” din Soroca, aleasă în cadrul unui tender, a început treaba binișor, dar de la o vreme a prins să tărăgăneze lu-

crările. Când directorului firmei i s-a spus verde-n ochi că asta nu-i treabă, ci bătaie de joc, acesta s-a justificat că nu poate munci mai repede și mai calitativ din cauză că nu dispune de mijloace.

Starețul Ieronim spune că nu este vina FISM și nici a satului pentru faptul că lucrurile au luat o asemenea întorsătură la Cosăuți. Contractorul nu a fost sincer când și-a evaluat potențialul și s-a apucat de o treaba peste puterile sale, deși știa acest lucru din capul locului. „Trebuie să fim mai exigenți atunci când selectăm executorul lucrărilor, consideră starețul. Astfel vom putea evita eventualele probleme ce pot apărea la implementarea altor proiecte.”

...Recent, centrul CONTACT Soroca a organizat la Cosăuți o sesiune de planificare strategică a dezvoltării social-economice a satului. M-am întâlnit cu câțiva participanți la seminarul în cauză, în mare parte reprezentanți ai intelectualității, administrației publice locale și sectorului privat.

Vasile Ciobanu, directorul mu-

zeului local, consideră că în proiectul de renovare a drumului s-a greșit chiar la bun început, prin incapacitatea membrilor Agenției de implementare de a-i convinge pe toți sătenii să participe la acumularea contribuției. Cei 120 mii de lei, adică 15 procente din aproape un milion de lei, cât a costat proiectul, au fost plătiți fie de mănăstire, fie de agenții economici locali, mai puțin însă de populație.

Alexei Zagaevski, colaborator la muzeu, este de părere că dezvoltarea infrastructurii sociale, cu participarea obligatorie a fiecărui membru al comunității, este una din cele mai reale posibilități de colaborare cu investitorii străini. El a enumerat opt activități în care s-ar putea implica acești investitori. Inclusiv construcția gazoductului, reparația școlii și a punctului medical, deschiderea unui centru de informare comunitară... Acum, inițiatorilor respectivelor proiecte nu le rămâne decât să bată la ușile FISM, ale Ambasadei SUA, ale fundațiilor SOROS și EURASIA...

Oamenii cred că vor reuși să consolideze sursele bugetare proprii și că, între timp, comunitatea va fi mai deschisă în abordarea problemelor care o vizează direct. Or, cu bugetul satului se întâmplă niște situații de-a dreptul curioase. La Cosăuți activează importanți agenți economici (numai cât înseamnă pentru localitate cariera de piatră și prundiș!), dar impozitele se plătesc în altă parte decât în hăznă primăriei. Și, cu toate că are multe posibilități de completare a bugetului, primăria primește subvenții cu firuța, din care cauză nu este în stare să-și soluționeze problemele. Și e păcat. Căci satul stă pe un sac cu bani și cu mîna întinsă...

I. C.

INFO rural

CRIHANA VECHĂ

Biblioteca publică și-a lansat pagina oficială în Internet

Utilizatorii rețelei Internet pot afla de acum înainte cele mai mici amănunte despre activitățile din cadrul Bibliotecii publice din satul Crihana Veche, raionul Cahul.

Pe site-ul www.iatp.md/bpcrihana_veche aflăm că biblioteca din Crihana Veche dispune de un fond de peste 11 500 volume, din toate domeniile cunoașterii, organizate tematic în sistemul accesului liber la raft, și deservește anual 650 cititori.

De notat că Biblioteca publică respectivă este una din puținele instituții de acest fel din mediul rural al Republicii Moldova, care are o pagină în spațiul virtual.

Site-ul bibliotecii din Crihana Veche este unul din cele 232 de site-uri ale unor instituții și organizații din Republica Moldova, care au fost lansate în Internet pe parcursul acestui an cu suportul Programului de Instruire și Acces la Internet (IATP) Moldova. IATP Moldova are în prezent opt centre regionale în tot atâtea orașe ale Republicii Moldova și este un program finanțat de Biroul pentru cultură și învățămînt al Departamentului de Stat al SUA administrat de Consiliul pentru cercetări și schimburi internaționale (IREX).

LĂPUȘNA

Forum pentru dezvoltarea durabilă

În comuna Lăpușna, raionul Hîncești, s-a desfășurat Forumul comunitar pentru dezvoltarea durabilă cu genericul „Cetățeni activi - comunități durabile”.

Acțiunea a fost organizată la inițiativa administrației publice, organizațiilor non-profit și agenților economici din comuna Lăpușna în colaborare cu proiectul PNUD „Agenda Locală 21 în Moldova”.

Potrivit Stelei Mocan, manager de proiect, scopul principal al forumului este de a prezenta și a promova practici de succes în dezvoltarea durabilă locală și facilitarea dialogului și parteneriatului pentru realizarea principiilor dezvoltării durabile.

La forum au participat reprezentanți ai Guvernului și Parlamentului Republicii Moldova, ai comunității donatorilor, ai organizațiilor internaționale, primari.

Satul Criva, raionul Briceni

- Criva se află în extremitatea de nord-vest a Republicii Moldova.
- Este un sat vechi, atestat documentar la 1520. Întemeietorii au venit aici din localitatea ucraineană Criva, dînd aceeași denumire și noii așezări.
- Moșia satului se întinde pe 2 mii de hectare, 1400 dintre care sînt terenuri arabile.
- Zona se află la confluența cîtorva culturi, băștinașii fiind de origine ucraineană, rusă și română.
- Numărul de locuitori ai satului variază, din cauza migrației, între 1800 și 2000 de oameni. Cel mai mare număr de locuitori a fost înregistrat în 1970 – 2400 de oameni.
- Satul e afectat de criza demografică. Indicele natalității este unul dintre cei mai reduși din regiune. La Criva se nasc anual doar 10-15 copii.
- Localitatea este situată într-un punct geografic favorabil, fiind traversată de traseul internațional Brest-Odesa și de calea ferată moldovenească.
- Satul deține o insulă situată pe Prut și o pădure administrată de "Moldsilva".
- La Criva se află peștera "Emil Racoviță", cunoscută ca una dintre cele mai mari peșteri de ghips din lume.

Criva – un sat aflat la

Criva este cea mai vestică localitate din Moldova. Din punctul vamal Criva, luînd-o la dreapta, intri pe teritoriul Ucrainei, iar făcînd la stînga – treci pe teritoriul statului român. Prutul nu se sfiște să-și mîie apele chiar în imediata apropiere a puținelor case din sat rămase în lunca Prutului. Restul gospodarilor care locuiau aici s-au mutat pe deal, de frica inundațiilor.

Satul surprinde prin numărul de case arătoase, în cîteva niveluri, prin răzoarele cu flori din fața acestora, dar, totodată, și prin numărul caselor cenușii și triste abandonate de stăpînii lor.

Aceasta este Criva de azi. Cu oameni care lucrează doar sezonier, dar care prețuiesc confortul și știu să-și facă viața comodă.

Autoritățile locale din Criva sînt conștiente de faptul că o bună administrare înseamnă, înainte de toate, o bună gestionare a resurselor și a forței de muncă. De asemenea, ele consideră că trebuie să fie exploatat la maxim factorul așezării geografice. Grație acesteia, cei din Criva depind mai puțin de guvernarea centrală și își pot permite să ducă o politică mai flexibilă de atragere a turiștilor. Transformarea satului într-o zonă turistică și valorificarea punctelor de atracție a străinilor interesați de minunile create de natură ar putea fi o șansă reală în dezvoltarea economică a localității.

Insula de pe Prut, aflată în proprietatea satului, a scandalizat cele

mai înalte verigi ale puterii de stat. „A fost aproape o comedie, ne spune primarul Octavii Ivanov. Am ajuns cu problema acestei insule pînă la prim-ministru.”

Vorba e că atunci cînd s-a făcut delimitarea teritorială a republicii, insula nu figura pe hartă. Or, satul voia mult s-o știe, așa mică cum e, în componența sa. Sătenii aveau de gînd să dureze niște punți pe Prut ca să poată curăța insula de copacii uscați, cu care ar fi încălzit ulterior instituțiile bugetare din localitate. S-a ajuns chiar și la Ministerul Afacerilor Externe. În cele din urmă, problema s-a rezolvat în favoarea crivenilor, partea română neavînd nici o pretenție față de insuliță. Iar „scandalul internațional” de care tare se temeau cei din Criva, din fericire, nu s-a mai declanșat.

Recent, cele mai active persoane din comunitate, reprezentînd di-

verse sectoare de activitate, au elaborat o strategie de dezvoltare economică a satului. În funcție de accesul la piața finanțatorului extern, administrația publică locală va modifica planul de dezvoltare strategică al localității, ajustîndu-l cerințelor eventualelor donatori sau investitori. Dar, în linii mari, autoritățile de aici îl consideră un act aproape perfect după care își vor ghida preocupările. Prin urmare, nu pare deloc straniu faptul că 80 la sută din această strategie a coincis cu programul electoral al actualului primar, Octavii Ivanov. În fond, pentru acest program a și votat satul la ultimele alegeri. Oamenii nu au fost impresionați de sloganele de partid sau de coloratura politică a candidaților. Ei au vrut să afle cu ce se va ocupa primarul pe care și-l aleg. Și se pare că nu au dat greș. Întrucît programul lui Octavii Ivanov nu a fost o

simplă hîrtie cu fîgăduieli servite la alegeri, omul a obținut o victorie clară din primul tur de scrutin. Lui i-au revenit circa 80 la sută din sufragii, restul 20 fiind împărțite între ceilalți patru concurenți ai săi. Acesta este al doilea mandat consecutiv oferit de comunitate actualului primar.

30 de ani fără apă

Acum trei ani, pe durata primului mandat, actualul primar a încercat să soluționeze cea mai arzătoare problemă a satului, veche de 30 de ani, – asigurarea cu apă potabilă. Aflîndu-se în lunca rîului Prut, în 1969 moșia satului era mereu inundată ca urmare a ploilor torențiale. Din acest motiv, 98 la sută din populație s-a mutat pe deal. Atunci a apărut însă altă problemă – cea a aprovizionării cu apă potabilă. În tot satul nu erau decît două fîntîni - localitatea e situată pe un teren ce conține un strat gros de ghips, apa e foarte mineralizată și nu s-au putut săpa mai multe. Prin '85 a fost inițiat un proiect de aducere a apei potabile de la Rîșcani pentru trei localități, între care și Criva. Era însă un sistem foarte costisitor, la care s-a renunțat. „Chiar dacă ni l-ar fi construit cineva pe gratis, nu am fi fost în stare să întreținem apeductul”, spun oamenii. Astfel, pe de o parte, alimentarea unui sat de 1800 de locuitori cu apă adusă de la 11 kilometri depărtare necesita construcția a trei stații electrice, iar, pe de altă parte, relieful nu permitea acest lucru. Rămăseseră două posibilități: cea de a folosi apa din

Zonă turistică de mare atracție

► Viitorul muzeu al satului

Într-o perspectivă nu prea îndepărtată, Criva se vede o zonă de valoare turistică deosebită. Așezarea geografică a localității este favorabilă dezvoltării serviciilor în acest domeniu din mai multe puncte de vedere. Satul este traversat de calea ferată a Moldovei și traseul internațional Brest-Odesa, iar traficul zilnic de pasageri prin punctul vamal Criva variază între o mie și două mii de oameni.

La 35 de kilometri de Criva se află Cetatea Hotin, iar în curînd va fi dat în exploatare podul de la Lipcani, care va facilita accesul în zonă. Din 1997, comunitatea de aici este înfrățită cu comunitatea Sucevița din România – afirmată de mult ca o zonă turis-

tică de mare interes. Această colaborare ar dinamiza dezvoltarea turismului în nord-vestul republicii, consideră autoritățile din Criva. Alt punct de atracție este insula de 30 de hectare de pe Prut, care aparține satului și care ar putea fi transformată, cu investiții considerabile, într-o atractivă și pitorească zonă de odihnă, cu restaurant, hotel și terenuri de sport.

Comunitatea de aici participă activ la acțiunile de protecție a mediului ce se desfășoară sub auspiciile REC-Moldova și ale Mișcării ecologiste. Există chiar și ideea de a crea un parc național de la Criva pînă la Pădurea Domnească.

Problema redeschiderii peșterii „Emil Racoviță”, 65 la sută din lungimea căreia se află pe teritoriul R. Moldova, iar 35 – pe cel al Ucrai-

nei, este destul de importantă pentru Criva. Ea a fost descoperită în anii '50, tot atunci atribuindu-i-se denumirea Cenușăreasa. Fiind una din peșterile gigante care se întinde pe o lungime de 90 de kilometri, ocupă locul trei în lume între peșterile din ghips. Este structurată în patru niveluri, sala Cenușăreasa, de exemplu, avînd dimensiunile unui teren de fotbal. De asemenea, peștera cuprinde lacuri de 40 de metri lungime și adînci de trei metri. Aerul de aici are proprietăți curative, fiind indicat la tratarea astmului și a bronșitelor. Se spune că nămolul din peșteră are proprietatea de a înălbi pielea și de a tămădui rănilor.

În curînd, la Criva va avea loc un seminar internațional de speleologie,

axat pe problema peșterii din localitate. La momentul actual, satul se bucură de un sprijin total din partea instituțiilor statului în realizarea celor propuse, însă, cu regret, acest sprijin nu include și eforturi financiare. De aceea, administrația Crivei își orientează căutările spre finanțatorii internaționali. Se pare că proiectele legate de turism pot găsi mai mult sprijin financiar în străinătate.

Investițiile cerute sînt mari, dar cu siguranță vor genera foloase oamenilor. Turismul este o industrie care nu afectează natura, nu consumă resurse naturale, implică multe brațe de muncă, în special, femei. Această preocupare ar fi un bun catalizator pentru dezvoltarea economică regională, consideră oamenii de la Criva.

hotarul a trei state

Prut, ceea ce nu era eficient din punct de vedere economic, și cea de a consuma apa din izvoare. Sistemul vechi funcționa în continuare, acumulând cam 130 de tone de apă pe zi. Era puțin chiar și pentru un sat atât de mic. Uneori, apa se aducea în sat din Ucraina, cu mașinile. Unei familii îi revenea cel mult 40 de litri de apă pe zi - un volum, firește, insuficient.

Aceasta fiind problema cea mare și soluționată mereu doar parțial, în toate campaniile electorale candidații la fotolii parlamentare promiteau satului Criva ... marea și sarea. Însă era doar un exercițiu electoral, un truc pe care sătenii l-au înțeles mult mai târziu.

Atunci, administrația locală a încercat să soluționeze problema cu resurse bugetare. Au câștigat chi-

ar un mic proiect la Fondul Ecologic, dar acesta le-a permis mărirea cu doar 10-15 la sută a debitului de apă. Singurul finanțator care putea fi implicat în reabilitarea apeductului într-o măsură mai mare era Fondul de Investiții Sociale din Moldova.

În 2001, înainte de alegerile parlamentare, în localitate a fost anunțată adunarea generală a sătenilor. Orchestra din fața Casei de cultură nu mai contenea horele, iar oamenii, când aud răsunând muzica, știu că are loc ceva important și că nu trebuie să lipsească de la eveniment. Au discutat îndelung, pe unde mai aprins, pe unde mai domol, dar toți voiau același lucru - apă bună.

După ce s-au pus lucrurile pe roate, specialiștii au elaborat proi-

ectul de renovare și extindere a apeductului, care a fost estimat la 65 mii de dolari. La început, sătenii nu au înțeles modalitățile de colaborare cu FISM, însă mai târziu li s-au părut absolut obligatorii implicarea comunității în luarea deciziilor și depunerea contribuției de către locuitorii satului. Repejor, ca să nu se tragă de timp, agenții economici s-au obligat să plătească salariile, din care oamenii trebuiau să depună contribuția. La rândul său, primăria a plătit leftele bugetarilor, oferind și un suport financiar suplimentar în contul contribuției. În fine, cota de 15 la sută din valoarea proiectului pe care trebuia s-o depună comunitatea, a fost acumulată.

Un proiect singular

Proiectul apeductului de la Criva este unul deosebit, în majoritatea localităților sistemul de aprovizionare cu apă nefiind centralizat, cum e aici. Pentru ca proiectul să-și „ia startul”, specialiștii au testat calitatea apei anul împrejur, ca să se poată trage niște concluzii cât mai adecvate situației. A întâlnit dificultăți și instituția de proiectare, și echipa de construcție. În timpul efectuării anumitor lucrări, apăreau multe elemente neprevăzute, firma de construcție demonstrând multă imaginație ca să facă totul „ca la carte”. Era nevoie de multe soluții ingineresti și ingenioase pe care un partener neexperimentat nu le-ar fi putut găsi. Implementarea proiectului a durat aproape un an.

Noua rețea de aprovizionare cu

apă se întinde pe aproape doi kilometri. Mai mult de 50 de gospodării sînt contorizate. Din contul primăriei au fost procurate contoare pentru jumătate de sat. Costul apei, de 3 lei per metru cub, permite gestionarea rațională a apeductului și asigurarea durabilității acestui proiect. Din resurse locale și din economiile făcute, apeductul urmează să fie extins cu 800 de metri.

În câmp, apeductul are o lungime de 3 kilometri, în sat, după cum am menționat deja, rețeaua se întinde pe 2 kilometri, iar cu operațiunile de extindere descrise mai sus, apeductul va avea în total aproape 6 kilometri lungime. Ca să fie înnoit întregul sistem, ar mai fi nevoie de circa 4 kilometri de rețea. Lucru ce poate fi făcut oricînd, fără grabă. La ora actuală, aceasta nu este cea mai presantă problemă a localității. Administrația publică locală speră să pună în funcțiune întregul mecanism economic de gestionare a rețelei de apă, astfel încît banii acumulați să fie folosiți pentru extinderea apeductului. Respectiva extindere presupune nu doar mai multă țevă trasă prin sat, ci și mai multe ore de acces la sistem. Actualmente, unele gospodării din Criva beneficiază de apă potabilă 24 din 24 de ore, altele - mai puțin, în funcție de relief. Actuala structură sau schemă a rețelei facilitează accesul apei într-o parte mai îndepărtată de centrul localității, unde locuiește circa 15 la sută din populație.

În condițiile noului sistem, locuitorilor li se livrează zilnic ceva mai mult de 300 metri cubi de apă. Situația este mai delicată în perio-

ada secetoasă, cînd se reduce debitul de apă și se majorează consumul.

Un moment important este contorizarea. Deocamdată, după cum am mai menționat, la Criva sînt contorizate doar 10 la sută din gospodării. Contorizarea va permite economisirea apei și eficientizarea consumului acesteia. Așadar, instalarea contoarelor în fiecare casă se consideră o prioritate.

Experiențe mai mult decît utile

Între timp, Criva a devenit membră a rețelei de beneficiari FISM din zona de nord a republicii. Cel mai important lucru pe care îl oferă comunității apartenența la rețea este schimbul permanent de informație și experiență. Nu mai puțin utile sînt vizitele de studiu efectuate împreună cu alți membri ai rețelei în localitățile performante din zonă, unde apar noi idei, dar și modalități și mecanisme concrete de a soluționa diverse probleme comune pentru mai multe localități rurale și administrații publice locale. Accesul la informație la timpul oportun este o șansă în plus atunci cînd cauți soluția unei probleme, fără ca aceasta să se complice în timp.

La concursul „Cea mai bine pregătită școală pentru iarnă”, școala din Criva a câștigat cinci seturi de mobilier. Din contul bugetului local, clasele mici au primit zilele trecute mese și scaune în valoare de 17 mii de lei. Noul mobilier oferă copiilor libertate în mișcare și mult confort.

Criva este un sat cu perspective promițătoare, dar și cu multe probleme. Cu multă insistență, însă, soluțiile pot fi găsite și lucrurile se pot mișca din punctul inert.

► Punctul de distribuire a apei

“Trebuie să ne valorificăm potențialul”

Interviu cu primarul satului Criva, Octavii Ivanov

- Dle primar, vă simțiți confortabil în postul de șef al administrației publice locale?

- Am început o serie de lucrări care nu pot fi finalizate din lipsă de bani. Bugetul nostru este tot mai mic cu fiecare an, în ultima perioadă reducîndu-se cu circa 70 mii de lei. Nu ne ajunge nici pentru salariile pedagogilor, ca să nu mai zic de alte probleme care apar zilnic.

Și numărul de cadre s-a redus de două ori. Deși volumul de muncă a inginerului cadastral s-a dublat, avem doar jumătate de salariu pentru această funcție. Dar nu poți oferi servicii îmbunătățite cu un buget auster și reduceri de personal. Dat fiind că în administrarea publică salariile sînt foarte mici, nu putem convinge oamenii să rămână în aceste condiții.

- Care sînt problemele prioritare ale Crivei?

- Problema aprovizionării cu apă potabilă, care parțial a fost soluționată. Am construit un sistem de captare a apei și, parțial, am pus pe roate sistemul de distribuire. Dacă pînă la punerea în funcțiune a noului sistem în sat se livrau circa 150 metri cubi de apă, astăzi se livrează circa 330 metri cubi. Vechiul sistem era construit haotic. Noile servicii sînt mult mai calitative.

Altă problemă a satului este lipsa unei piețe de muncă. Se știe că șomajul generează dificultăți financiare și, drept urmare, crește numărul copiilor prost alimentați și al oamenilor stresați.

- Și ce faceți cu spiritul de antreprenoriat?

- Avem doi agenți economici - un mare lider agricol și cariera de ghips „Criva-Knauf”, administrată în fond de o companie germană. Din

cei peste 90 de oameni angajați la carieră, doar 15-20 sînt localnici. Agentul economic agricol, o societate cu răspundere limitată care gestionează aproape 90 la sută din terenurile agricole, de asemenea solicită brațe de muncă doar pentru lucrări sezoniere, de aceea oamenii sînt nevoiți să-și caute o slujbă peste hotare. În plus, a apărut problema prețurilor mici la producția agricolă. Nu mă refer la prețurile practicate în piețele din capitală, ci la prețurile la care ne livrăm producția. De aici și remunerarea proastă a lucrătorilor. Altă problemă în suspensie este lipsa gazului. Lucrările de gazificare a satului sînt abia la început. Mai durează pînă vom aduce rețeaua la marginea localității, la momentul de față ea fiind la o depărtare de 30 de kilometri.

E dificil să fac o estimare exactă, dar nu greșesc mult dacă afirm că

15-20 la sută din populația aptă de muncă din Criva se spetește la Moscova, în Italia, Irlanda sau în alte state „inundate” de moldoveni săraci.

- Cum vedeți ieșirea din impas?

- Prima funcție a administrației publice locale este de a oferi servicii prin crearea condițiilor pentru dezvoltarea acestora. Vom face totul pentru a presta sătenilor toată gama de servicii, astfel ca ei să-și poată rezolva toate problemele pe

loc. Este foarte bine că am reușit să elaborăm strategia de dezvoltare economică locală pentru cinci ani înainte. Am și soluționat vreo trei probleme enumerate în această strategie. Unul dintre cele mai importante obiective este redeschiderea peșterii „Emil Racoviță” și introducerea acesteia în circuitul turistic. Valorificînd potențialul turistic, am putea oferi locuri de muncă și asigura surse noi de venit în bugetul local.

ÎN SATUL VORNICENI,

Un parteneriat admirabil

Cînd am ajuns la primăria din satul Vorniceni, raionul Strășeni, tocmai se desfășura o mică licitație. Primăria a vîndut cîteva iazuri. Fiecare pretendent își prezenta în fața comisiei intențiile: unii aveau de gînd să facă din iazul pe care vroiau să-l cumpere bază de odihnă și agrement pentru copii și tineri, alții - loc pentru pescuit etc. Intențiile sînt nobile și frumoase, iar primarul Vladimir Barbăroș s-a arătat convins că noii proprietari se vor ține de cuvînt și vor realiza ceea ce au promis.

Împreună au reușit să facă mai multe lucruri frumoase pentru sat. Chiar în toamna anului trecut comunitatea din Vorniceni a izbutit să repare drumul care duce spre cimitir. Acesta se afla într-un hal fără de hal, iar toamna, cînd începeau ploile, se făcea un glod de jumătate de metru, încît era aproape imposibil să ajungi la cimitir.

Inițial, la adunarea generală a satului, mulți oameni erau tentați să voteze pentru gazificare. Însă cel mai apropiat punct de distribuire a gazului se află la 17 km distanță, la Strășeni. În plus, pen-

tru construcția traseului de transportare a gazelor între Strășeni și Vorniceni, de trei ani de la bugetul de stat se alocă sume concrete. În prezent, pînă la Vorniceni au mai rămas să fie construiți încă 6 km din cei 17. Pentru construcția bransamentului pe această lungime în Bugetul de stat pentru anul 2004 este prevăzută suma de 1 mln. 300 de mii de lei.

După discuții îndelungate, oamenii au ajuns la concluzia că este mai rațional să se opteze pentru construcția drumului, care era într-o situație deplorabilă.

A fost greu, chiar problematic, de acumulat contribuția localității în sumă de 149 de mii de lei. Costul total al proiectului s-a cifrat la circa 900 mii de lei. Comunitatea a avut noroc de cooperativa agricolă, pentru că lucrătorii de acolo au alocat circa 45 de mii de lei în contul contribuției. De la bugetarii din sat s-au acumulat circa 20 de mii de lei.

A fost asfaltată o porțiune de drum cu lungimea de 800 de metri, iar un alt tronson, cu lungimea de circa 450 de metri, a fost acoperit cu pietriș. Lucrările de reparație capitală a drumului au fost efectuate de către întreprinderea „Nirom-Roz” din Călărași, cîștigătoarea tenderului. „Noi sîntem mulțumiți

de felul cum au lucrat angajații de la această întreprindere. Rămîne doar ca oamenii să păstreze lucrul făcut, să conștientizeze că menținerea drumului în stare bună nu e doar o responsabilitate a primăriei, ci și a fiecărui locuitor al satului în parte”, a spus primarul.

Înainte de a ajunge la cimitir, drumul care a fost reparat trece pe lîngă o biserică veche din lemn. Aceasta poartă hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” și a fost declarată monument istoric. În documentele istorice biserica a fost atestată la 1420.

A fost și acesta un motiv ce i-a determinat pe săteni să opteze pentru reparația drumului, astfel încît vizitatorii satului, personalități de vază sau oameni simpli, să poată merge la această biserică veche. Puține localități se pot mîndri cu locașuri de o asemenea vechime. Sătenii speră ca în timpul apropiat să găsească resurse pentru a restaura acest monument de cultură și spiritualitate. Astfel, a fost elaborat un proiect înaintat spre aprobare Direcției patrimoniu cultural

și istoric de la Ministerul Culturii.

La începutul lunii noiembrie, la Vorniceni, reprezentanții comunității s-au întrunit în cadrul unui seminar de planificare strategică, pentru a trasa obiectivele pentru următorii cinci ani. Participanții la întrunire au identificat problemele cu care se confruntă satul și pe care locuitorii de aici doresc să le rezolve. La adunare au asistat 25 de reprezentanți de la toate organizațiile și instituțiile ce activează pe teritoriul primăriei.

Seminarul s-a desfășurat la inițiativa organizației neguvernamentale locale „Medicina pentru toți” în cadrul unui proiect finanțat de Fundația Soros Moldova și administrat de Centrul CONTACT. De fapt, în Vorniceni activează tocmai opt ONG-uri, șapte dintre care s-au inclus în planificarea strategică. Printre cele mai active organizații se numără: „Plai Natal”, care are drept scop ocrotirea naturii și a mediului ambiant; „Terra 1530”, organizație de ecologie și agricultură care editează buletinul local „Adevărul”; „Medicina pentru toți”, preocupată de medicină, igienă și profilaxia bolilor. De curînd, au fost înregistrate Asociația utilizatorilor de apă, Asociația părinților și pedagogilor, organizația „Femeia și societatea”, iar în prezent se discută despre crearea Consiliului local al tinerilor.

Principalele obiective pe care și le-a propus comunitatea sînt gazificarea localității, deschiderea băii publice și a grădiniței, construcția apeductului pentru școală, iluminarea și salubritatea satului.

„Vrem să deschidem cît mai curînd baia, pe care am reparat-o. Dat fiind că anul trecut la liceul din localitate au fost înregistrate peste 60 de cazuri de hepatită, dorim să reparăm apeductul care alimen-

tează instituția de învățămînt cu apă. De asemenea, în timpul apropiat intenționăm să deschidem grădinița, a menționat primarul. Totodată, datorită faptului că anul viitor conducta de gaze va ajunge pînă în marginea Vorniceniilor, satul va avea posibilitatea să se gazifice. Va trebui să ne descurcăm singuri. De aceea, am decis să implicăm comunitatea. Anul trecut am reușit să reabilităm cu susținerea localnicilor două apeducte, care alimentează diferite sectoare ale satului: am curățat izvoarele, am schimbat țevile”. La reparație, locuitorii din sectoarele respective au contribuit cu cîte 60-80 de lei. La rîndul său, și primăria a alocat în acest scop circa 30 de mii de lei.

Pentru unele sectoare ale satului Vorniceni asigurarea cu apă potabilă este o problemă dificilă, pentru că apa din o bună parte din fîntîni are un gust amar. Pe deasupra nici unul, din cele șase apeducte, cîte sînt în sat, nu e prevăzut cu sistem de dezinfecție a apei și aceasta nu poate fi folosită pentru pregătirea bucatelor. În anul care vine, după cum a fost prevăzut în strategia de dezvoltare a satului, administrația publică locală planifică să repare încă trei sisteme de alimentare cu apă. „Acest lucru intenționăm să-l facem împreună cu organizațiile neguvernamentale de mediu din localitate”, ne-a spus secretara primăriei, Victoria Butnaru.

Primăria a întocmit o listă cu toate problemele care au fost puse pe tapet la seminarul de planificare strategică, listă pe care intenționează să o distribuie în toate colectivele de muncă pentru discuții publice.

Natalia RĂILEANU

► Primarul Vladimir Barbăroș

LA GRINĂUȚI

Căldura va ajunge în casele oamenilor

Grinăuțiul este o localitate cu peste 500 de case, moară și poștă, situată la 12 km nord de Bălți. Aflată pînă nu demult în componența primăriei Corlăteni, această localitate încearcă astăzi să demonstreze că se poate autogestiona eficient și în condițiile noii administrații publice locale.

Acum trei ani, comunitatea din Grinăuți a demarat implementarea, în colaborare cu FISM, a unui proiect de reparație capitală a gimnaziului. A fost instituită Agenția de implementare care a acumulat cotizația de garanție a contribuției. Dar contribuția de 15 procente din suma de proiect a fost colectată doar în proporție de două treimi. Întrucît timpul nu aștepta și trebuia de întreprins ceva, conducerea fondului a decis ca lucrările de reparație să fie efectuate tot în proporție de două treimi din suma solicitată.

Cea mai mare parte a sătenilor susțin că de vină este doar comunitatea din Grinăuți care nu s-a putut mobiliza cum ar fi fost de dorit. După părerea mai multor interlocutori, contribuția deplină n-a fost acumulată fiindcă nu s-a lucrat îndeajuns cu lumea. Munca de lămurire trebuiau s-o facă, în primul rînd, activiștii locali din Agenția de implementare. Astfel, nu toți locuitorii satului au înțeles rostul contribuției. Lumea a crezut că va fi înșelată și nu s-a grăbit să dezlege punga.

În fine, școala a fost renovată. Blocurile de studii au fost acoperite cu tablă zincată, geamurile de lemn au fost schimbate cu termopane, iar

pardoseala de scînduri - cu linoleum; a fost adusă mobilă nouă. Ca în orice obiect renovat cu ajutorul FISM, și aici se simte prezența unei mîini de gospodar.

Cînd au văzut noua fațadă a gimnaziului, cele peste 20 de termopane puse în locul ferestrelor vechi, din lemn, acoperișul roșu din tablă zincată, oamenii au înțeles că au dat greș atunci cînd au fost neîncrezători în posibilitatea de realizare a respectivului proiect.

Oarecum rușinată, comunitatea nu a întîrziat să propună FISM un nou proiect, care a fost cîștigat. Adunarea generală a satului s-a pronunțat unanim pentru construcția gazoductului și a centralei termice a școlii.

De această dată, comunitatea s-a întrecut pe sine. Cheta a fost organizată mult mai bine, de la fiecare locuitor al satului fiind strînse cîte 300 de lei. În total, satul a acumulat 51 000 lei, 10 mii dintre care au fost donate de Asociația de gospodării țărănești "Printana-Agrie", iar 30 mii de lei - de fostul Consiliu județean Bălți.

Agenția de implementare a proiectului de gazificare a fost botezată destul de sugestiv - „Făclia” - președinte al agenției fiind numit Ion Costiuc, proprietarul unui complex de morărit. El este unul dintre primii întreprinzători din localitate care a reușit la începutul etapei de tranziție la economia de piață să-și deschidă în sat o afacere.

Om cu experiență de viață, Ion Costiuc a studiat mai intîi proiectele similare implementate de FISM în satele vecine Sîngureni și Corlăteni, gazificarea cărora a decurs conform graficelor stabilite.

Problemele însă au apărut de unde nici nu te aștepti. După cum remarcă șeful agenției de implementare, primarul de atunci Valeriu

urma căruia trebuia selectat contractorul a decurs destul de anevoios. Întrucît prea puține întreprinderi de profil și-au înaintat oferta, concursul a fost

fost conectată școala, după ce sistemul de încălzire al acesteia a fost utilat cu cazane automate. Conectarea școlii la noul sistem de termoficare va slăbi

Gordilă i-a asigurat la început pe săteni că fiecare gospodărie va trebui să contribuie cu încă vreo 2000 lei pentru a se conecta la rețea. Lumea a fost de acord, dar în realitate costul conductelor s-a dovedit a fi mult mai mare, ceea ce le-a tăiat la mai mulți dorința de a-și trage gaz pînă acasă. La ora actuală, în funcție de distanța de la conducta principală, gospodarul trebuie să scoată din buzunar circa 3500 de lei și mai mult, în funcție de numărul de injectoare pe care și le instalează.

Potrivit membrilor Agenției de implementare, tenderul în

amînat de mai multe ori, deși i s-a făcut destulă publicitate. Pînă la urmă, acesta a avut loc, contractul fiind cîștigat de către firma „Conmec” S.A., filiala Bălți. Lucrările care au început în mai 2002 trebuiau încheiate, conform graficului, în martie curent. Dar termenul a fost amînat pentru luna mai, apoi pentru august. La începutul lui noiembrie curent, mai rămăsese ră necheitate încă 110 000 lei din suma totală de 629 000 lei, la cît a fost estimat proiectul.

După multe așteptări, la 18 noiembrie conducta de gaz de presiune medie, cu o lungime de 11 243 metri, a fost dată în exploatare. Din păcate, din cauza costurilor mari, nu toți sătenii au avut posibilitatea să se conecteze la rețea. Dar o pot face în orice moment în care situația lor financiară va fi mai bună.

Cel mai important lucru este că la rețeaua de gaze naturale a

povara primăriei care va plăti de 3 ori mai puțin pentru încălzirea instituției decît în cazul consumului de cărbuni.

Petru Plămădeală, primarul de Grinăuți, speră să poată rezolva, cu suportul diferitor finanțatori, multe probleme de interes public, pe care nu este deocamdată în stare să le soluționeze de unul singur. Trebuie reparat drumul din localitate pe o distanță de cinci kilometri, ceea ce ar însemna investiții în sumă de circa un milion de lei, bani pe care comunitatea nu-i are. Pe ordinea de zi își are locul său și Căminul cultural, a cărui construcție a fost stopată din cauza aceleiași lipse de bani. Primarul este încrezător în ceea ce privește viitorul satului. Iar despre problemele prin care au trecut, sătenii cred că trebuie să tragă învățăminte necesare, pentru a nu mai repeta vechile greșeli.

Ion CERNEI

AMENAJAREA TERITORIULUI

Pe giurgiuleșteni îi unește spiritul gospodăresc

La „Polul sud” al Moldovei, acolo unde Prutul se îngemănează cu Dunărea, se găsește localitatea Giurgiulești. Deși nu e nici mare, nici bogat în vestigii cultural-istorice, satul Giurgiulești, raionul Cahul, a ajuns să fie cunoscut de toată lumea. Acest fapt se datorează așezării sale geografice, în special, terminalului (port fluvial) care a început să fie construit acum câțiva ani și care reprezintă o posibilitate de a deschide calea Moldovei spre lume și a lumii spre Moldova – și pe calea undelor...fluviale.

Cu siguranță, o asemenea perspectivă ar fi un vis pentru orice localitate din țara noastră. Dar, pînă se găsesc banii necesari pentru finalizarea construcției terminalului și doritorii de a investi în această afacere, locuitorii din Giurgiulești nu așteaptă mană cerească.

Pădurea, un vis realizat

Trăind la sud, unde nu sînt păduri, locuitorii din Giurgiulești și-au dorit dintotdeauna să aibă în apropiere cît mai mulți copaci și o mare de verdeață. În Giurgiulești sînt doar doi stejari - unul în centrul satului și altul, foarte bătrîn, pe cîmp, căruia toată lumea îi zice Tufa lui moș Andrei. Pentru că sînt doar doi, toată lumea tratează cu mult respect acești arbori. De parcă ar fi niște moși sfătoși.

Dorința sătenilor de a avea cît mai mulți copaci în împrejurimile satului s-a materializat în anul 2000, cînd comunitatea din Giurgiulești a cîștigat un proiect ce prevedea plantarea unei fișii de pădure. Astfel a început colaborarea cu Fondul de Investiții Sociale din Moldova.

Șapte hectare din rezervele de pămînt ale primăriei au fost plantate cu salcîm, tei și arbuști de scoruș. „Am ales salcîmul și scorușul pentru că în părțile noastre, din cauza secetei, altfel de copaci și arbuști nici nu prea se găsesc, ne-a spus Aculina Fridjoi, secretara primăriei din Giurgiulești și, totodată, una

dintre principalele activiste la implementarea proiectului respectiv. Cresc și rezistă la condițiile climei semiaride din ultimele decenii doar unii copaci fructiferi, pe cînd stejarii, spre exemplu, se usucă”, a spus ea.

Fișia de pădure a fost sădită împreună cu profesorii și elevii școlii din localitate, cu angajații instituțiilor de deservire socială și cu alți oameni din localitate. Costul proiectului s-a cifrat la 30.027 lei, contribuția comunității constituind circa 4500 de lei.

În virtutea împrejurărilor, lucrările de plantare s-au desfășurat toamna târziu, în luna noiembrie, care a fost foarte ploioasă. „Din această cauză, o parte din copaci nu s-au prins, astfel încît în anul următor a trebuit să sădim alții în loc”, povestește Aculina Fridjoi.

În prezent, păduricea se află sub patronajul școlii, elevii fiind cei care o îngrijesc și o curăță cu regularitate. În plus, această fișie de pădure servește liceului din localitate ca lot experimental. În ziua vizitei mele la Giurgiulești, cei din conducerea primăriei și a școlii tocmai discutau despre necesitatea efectuării lucrărilor de curățare a păduricii, cu participarea elevilor liceului. Totodată, pentru că se apropie iarna, ei planificau ca în jurul fiecărui copac să fie săpat cîte un uluc pentru acumularea apei și a zăpezii. Este un lucru necesar pentru a-i educa pe elevi să muncească nu doar de dragul muncii, ci pentru binele naturii și păstrarea unui mediu curat și sănătos, consideră profesorii.

Liceul cu cel mai bine amenajat teritoriu din raion

Trebuie să menționăm că liceul din Giurgiulești se numără printre învingătorii concursului pentru școlile cu cel mai bine amenajat teritoriu, organizat de guvernul Republicii Moldova, cu asistența tehnică a Fondului de Investiții Sociale din Moldova. Profesorii și elevii, dar și toți consătenii, se pot mîndri că au cea mai amenajată și îngrijită instituție de învățămînt din întregul raion Cahul. Succesul se

► Vedere din centrul satului

datorează în special părinților, elevilor și profesorilor, care au participat activ la prosperarea instituției de învățămînt. Astfel, profesorii și părinții au pus mîna de la mîna și au adunat 10 mii 750 de lei pentru a construi un gard în jurul liceului. Colectivul didactic se arată foarte mulțumit de faptul că la lucrările de vopsire a gardului, de creare a spațiilor verzi și de amenajare a terenului de sport au pus umărul și elevii.

În timpul cel mai apropiat elevii și profesorii, dar și micuții de la grădinița din localitate, vor avea posibilitatea să învețe în săli bine încălzite. Datorită faptului că, recent, a fost dată în exploatare conducta de gaze naturale pe traseul Cișmichioi-Giurgiulești, în scurt timp locuitorii din Giurgiulești vor beneficia de gaz. Primele, cu suportul financiar al FISM, au fost conectate la conducta de gaz liceul și grădinița, instituții care aveau săli de cazane ce funcționau cu cărbune. Construite la mare distanță de blocurile de studii, cu țevile neizolate sub pămînt, vechile săli de cazane nu erau în stare să asigure cu agent termic clădirile, astfel încît și elevii, și micuții de la grădinița

► Primarul satului Giurgiulești, Nicolae Tornea

înghețau în încăperi. De aceea, comunitatea a optat pentru construcția unor săli de cazane pentru instituțiile educaționale, care să funcționeze consumînd gaze naturale. Costul ambelor săli de cazane și al sistemului de încălzire la grădiniță se cifrează la circa 35 mii de dolari, 15 % din această sumă fiind alocată de comunitate.

„Acum, gazificarea și aprovizionarea cu apă sînt două puncte strategice în planul de dezvoltare a localității pentru următorii ani”, ne-a declarat primarul satului Giurgiulești, Nicolae Tornea. Trebuie să menționăm că, o dată cu gazificarea școlii și a grădiniței, la conducta de gaze s-au conectat și o parte din locuitorii satului – circa 1/3 din populație. Potrivit spuselor primarului, satul Giurgiulești a fost inclus în bugetul investițiilor capitale pentru anul 2004 și urmează să beneficieze de 400 mii de lei pentru gazificare.

Locuitorii iau parte la toate activitățile

Se zice că prima impresie este decisivă în majoritatea cazurilor. Ei bine, străinii care pășesc pentru prima dată pe pămînt moldo-

venesc, intrînd în țară prin vama de la Giurgiulești, își creează, cu siguranță, o impresie bună despre poporul nostru. Pentru că pe cît de frumoși la vorbă sînt oamenii din Giurgiulești (calitate pentru care ar putea fi invidiați de majoritatea concetățenilor), pe atît de aranjată și îngrijită este întreaga localitate. Fiecare de gospodar a oamenilor de aici o dovedesc străzile curate și frumos amenajate, deși sîntem în amurg de toamnă. Este adevărat că anumite lucrări de salubritate și menținere a curățeniei pe teritoriul satului și le asumă administrația publică locală, din sursele proprii. Dar primăria nu poate să se ducă acasă la un om și să-i vopsească gardul, spre exemplu, sau să-i măture prin ogradă. „Totul depinde de conștiința omului, or, la noi a fost așa curat și frumos întotdeauna, spune primarul Nicolae Tornea. Locuitorii satului participă la toate activitățile pe care le inițiem. În plus, de cîte ori le-am solicitat ajutorul, niciodată nu au spus „nu”. Ne bucurăm de acest lucru, pentru că numai împreună putem face ca localitatea să prospere”.

Natalia RĂILEANU

CENTRUL DIN TARACLIA

Casa în care te simți copil

În satul Taraclia, raionul Căușeni, funcționează una dintre puținele instituții sociale de alternativă din republică, orientate spre ajutorarea copiilor din familiile socialmente vulnerabile. Sărăcia și șomajul au afectat multe familii tinere. Rămăși fără surse de existență, mulți părinți au degradat moral, deseori lăsându-și copiii în voia sortii..

300 de familii socialmente vulnerabile

Problema copiilor neșcolarizați s-a extins la scara întregii republici. Cu toate acestea, este în puterea fiecărei comunități să o rezolve. Satul Taraclia a demonstrat că acest lucru e posibil, dechizind o instituție cu o denumire sugestivă - „Casa în care mă simt copil”, ce funcționează cu succes.

Primarul Anastasia Bedros ne povestește că ideea de a deschide un asemenea centru a apărut atunci când administrația locală s-a confruntat cu problema școlarizării copiilor. „Aveam 23 de copii care nu frecventau școala, spune ea. Am încercat să aflăm, să înțelegem de ce acești copii nu se trag la carte. Având ca surse registrele de la primărie de evidență a populației, am făcut o analiză a situației, examinând fiecare familie din sat, și am descoperit că în localitate avem în jur de 300 de familii socialmente vulnerabile, din cele 1700 existente. Cei 23 de copii proveneau tocmai din asemenea familii”. În această situație, administrația locală a început să caute o modalitate de a-i ajuta pe respectivii copii. Aceasta s-a ivit pe neașteptate. „Probabil, Dumnezeu a vrut ca tocmai atunci să fim invitați la seminarele organizate de Fondul de Investiții Sociale din Moldova, unde am aflat despre posibilitatea de a implementa proiecte în diferite domenii. Și iată așa ne-a venit ideea de a deschide un centru de servicii sociale de alternativă”, spune dna primar. De cum a revenit acasă, a convocat lucrătorii de la grădinița din localitate și, de comun acord, au decis să deschidă un centru care să-i ajute pe copiii din familiile nevoiașe.

Grădinița era amplasată într-o clădire cu două etaje, însă din cauza numărului redus de copii, spațiul nu era folosit pe deplin. Încăperile libere au fost date în folosința centrului. Astfel, la Taraclia a apărut „Casa în care mă simt copil”. Ca să demonstreze că au intenții serioase și că vor cu adevărat să-i ajute pe copii, membrii grupului de inițiativă au apelat la unele comunități creștine, care le-au oferit haine și produse alimentare,

suficiente pentru alimentarea copiilor de trei ori pe zi. Evident, la deschiderea „Casei în care mă simt copil” primăria s-a confruntat și cu numeroase probleme de ordin administrativ. Una dintre cele mai complicate a fost tarificarea pentru salarizarea angajaților, fiindcă deocamdată cadrul legislativ moldovenesc nu reglementează modul de finanțare a instituțiilor sociale de alternativă.

Căsuța din povești

În prezent, centrul dispune de un sediu aparte într-o clădire miniaturală, vopsită în roz. Jucăriile, cărțile colorate, computerul, televizorul și alte lucruri îi așteaptă pe copiii care iată-iată vor păși pragul acestui centru ce seamănă cu o căsuță din povești. De fapt, „Casa unde mă simt copil” stă cu un picior în sediul vechi, din incinta grădiniței, și cu altul - în cel nou. La ora actuală, se definitivează lucrările de mobilare și se pune la punct alimentarea cu energie electrică.

Reparația clădirii în care a fost amplasat centrul a costat 600 mii de lei, câștigați în cadrul unui concurs anunțat de FISM. Din această sumă, 20 de mii au constituit contribuția comunității, care a fost acumulată fără mari probleme. O bună parte din sătenii care au cote de pământ - circa 600 la număr - activează în comun în cadrul SRL „BOGĂTMOS”. SRL-ul a alocat 10 mii de lei în contul contribuției comunității, iar încă 10 mii au fost strânse de la locuitorii din sat.

Lucrurile au decurs mai ușor pentru că acesta a fost al doilea proiect implementat în Taraclia. Primul proiect, de asemenea realizat cu suportul FISM, a fost reparația capitală a școlii. Astfel, a fost renovată fațada celor două blocuri de studii ale școlii, au fost schimbate acoperișul, ușile și ferestrele. De asemenea, în cadrul aceluiași proiect, a fost înnoit gardul școlii. Costul lucrărilor s-a cifrat la 535 de mii de lei, dintre care circa 90 de mii au fost alocate de săteni.

Atunci când s-a început desfășurarea primului proiect, multă lume avea îndoieli; sătenii erau cam rezervați și nu prea doreau să-și aducă și ei obolul. Însă la acumularea contribuției pentru deschiderea centrului nu s-au mai confruntat cu asemenea probleme. Oamenii s-au convins că banii sînt folosiți conform destinației.

Centrul își deschide ușile dimineața, la ora 7.00-7.15, când copiii vin aici să ia masa, după care pleacă la lecții. Programul durează până la 17.00, timp în care cei 25 de beneficiari ai instituției au posibilitatea să-și facă temele cu ajutorul pedagogilor de aici, să participe la diverse activități instructiv-educati-

ve, să se joace etc. Alimentația copiilor este asigurată din contul primăriei și din ajutoarele umanitare pe care administrația publică locală și conducerea centrului reușesc să le obțină suplimentar.

Capacitatea centrului este de pînă la 50 de copii, iar termenul maxim în care un copil poate beneficia de serviciile instituției este de șase luni. Totul se decide, însă, în funcție de situația fiecărui copil în parte.

Mulți copii, pînă a veni la centru, nici nu pusese mîna pe carte; unii, la vîrsta de 11 ani încă nu ajunseseră să frecventeze școala, despre alții nici nu se știa că există pe fața pămîntului, deși sînt de vîrstă școlară.

Prima donație (pixuri - 25 de bucăți), pe care centrul a primit-o

vi ajung să fie corigenți”, a mai spus ea.

De la începuturile activității centrului, șase copii cu deficiențe au fost aduși încoace de la școala specială din Tocuz și ajutați să se reintegreze în școală și în societate. În total, pînă în prezent, de serviciile instituției au beneficiat 179 de minori.

Pentru a-i face pe părinți să-și schimbe atitudinea față de propriii copii, angajații centrului organizează pentru ei seminare, mese rotunde sau îi vizitează la domiciliu. Eforturile nu sînt zadarnice. Pedagogii se arată mulțumiți că părinții copiilor care vin la centru manifestă interes față de preocupările copiilor și au grijă să-i îmbrace în haine curate.

Unul dintre scopurile centrului

absolvirea a nouă clase nu au posibilitate să-și continue studiile la liceu, trebuie să fie înmatriculați aici. Școala polivalentă le oferă acestora șansa de a însuși o profesie, cum ar fi cea de bucătar, cusătoreasă, constructor etc.

Pedagogii centrului au conștientizat un adevăr elementar: trebuie să facă tot ce le stă în puteri pentru a schimba situația copiilor defavorizați.

Pentru grija manifestată față de ei, copiii răspund cu reciprocitate. Ei își exprimă dragostea și recunoștința în cele mai diferite moduri. Spre exemplu, în ziua în care ne-am întilnit, dna Ceban a purtat în buzunarul de la haină un măr pe care i l-a strecurat unul dintre copii.

de la primărie, s-a epuizat într-o săptămînă și jumătate - toate pixurile au fost rupte, pentru că mulți copii nici nu știau cum se ține „acest instrument”. Mai mult decît atît, în memoria pedagogilor și în istoria centrului a rămas cazul incredibil al unei fete care, la vîrsta de 16 ani, nu știa să citească și să numere măcar pînă la zece. Aplicîndu-i-se stigmatul „retard mintal”, adolescenta a fost dusă la școala specială din Tocuz, de unde a fost recuperată de lucrătorii centrului. După o perioadă de reabilitare psihologică și morală, cu sprijinul pedagogilor, ea a reușit să se reintegreze în școala normală, înregistrînd rezultate la învățătură peste nivelul mediu.

„Unii copii, cînd au venit la noi și încercam să-i învățăm a scrie și a număra, se temeau de tablă și de cretă, pentru că nu știau ce înseamnă asta, ce pot face cu ele, povestește Maria Mocan, pedagog la „Casa unde mă simt copil”. Asta se întîmplă pentru că nu s-a ocupat nimeni de ei, nimeni nu a încercat să le explice măcar ceva. Din această cauză copiii respectivi

este și cel de a schimba atitudinea copiilor din familii normale față de sămașii defavorizați de soartă. „La începutul activității noastre, nu eram acceptați de către profesorii și elevii de la școală, ne-a spus Galina Ceban. Ne venea foarte greu să-i convingem pe profesori să accepte ca, spre exemplu, un copil de 14 ani (pentru că am avut și asemenea cazuri) să stea alături de cei de 6-7 ani”.

Acum s-a schimbat și atitudinea elevilor, și a pedagogilor, mulți dintre ei chiar semnalează cazuri ale unor copii cu probleme în familie și care ar trebui să fie integrați la centru.

Grijă pentru „ziua de mîine”

Totodată, conducerea centrului se îngrijește de soarta copiilor care au beneficiat de asistența instituției și după ce ei absolvesc școala. În acest scop, a fost stabilit un acord cu Școala polivalentă din localitate, potrivit căruia elevii care provin din familii nevoiașe și care după

„Îmi place la centru pentru că e bine și frumos. Aici îmi fac lecțiile, desenez, mă joc”, ne-a spus un pui de om cu numele Veronica Prepelîță, elevă în cl. II-a. Despre ea, pedagogii spun că este foarte bună la matematică.

Ina Malanca, unul dintre copiii care au fost recuperați de la școala specială din Tocuz, este elevă în cl. III-ia și a ajuns să învețe bine. Iată ce ne-a declarat ea: „Îmi place mult să vin la centru. Aici am mulți prieteni cu care mă joc, împreună ne facem lecțiile”.

În activitatea sa, dna Anastasia Bedros se conduce de următorul principiu: copilul vede și se vrea văzut, copilul aude și se vrea auzit, copilul e totuși și vrea de toate. „Tocmai de aceea, spune dînsa, ne străduim să le arătăm copiilor din familiile nevoiașe că pe lume mai sînt și lucruri frumoase. Copiii sînt viitorul nostru și, dacă n-o să avem astăzi grijă de ei, n-o să le acordăm atenția cuvenită și sprijinul necesar, n-o să avem cui încredința ziua de mîine”.

N.R.

Centrul CONTACT ANUNȚĂ

Programul de instruire continuă

Centrul Național de Informare și Asistență pentru ONG-uri CONTACT anunță Programul de instruire continuă pentru reprezentanții organizațiilor neguvernamentale și ai grupurilor de inițiativă. Programul de instruire continuă derivă direct din misiunea Centrului CONTACT care se concretizează în sprijinirea sectorului asociativ prin oferirea de servicii de instruire, consultanță și informare.

Scopul programului este de a contribui la sporirea eficienței activității ONG-urilor și, implicit, creșterea calității prestației lor în contextul societății. Instruirea membrilor asociațiilor în diverse aspecte ale managementului asociativ devine un imperativ în condițiile creșterii permanente a numărului de organizații, membrii cărora nu au o pregătire necesară în domeniul managementului asociativ, fapt ce produce deficiențe în activitate și, chiar, deseori împiedică la dezvoltarea normală a organizațiilor.

Programul presupune promovarea activităților de training. La seminare pot participa membrii organizațiilor neguvernamentale care dovedesc apartenența la o organizație. La seminarele privind cadrul legislativ și înregistrarea unei organizații neguvernamentale pot să participe și persoane care nu sînt încadrate într-o asociație.

Frecvența seminarelor în programul Instruire continuă va fi de cîte unul pe săptămînă. În cazul cererii sporite este posibilă o creștere a numărului de seminare. Numărul de participanți nu va depăși 25 de persoane.

Pe parcursul anului 2003, Centrul CONTACT va promova seminare în următoarele domenii:

- Cadrul legislativ și înregistrarea unei organizații neguvernamentale
- Scrierea propunerii de finanțare
- Colectare de fonduri
- Managementul resurselor umane
- Managementul voluntarilor
- Planificare strategică
- Managementul organizației

Pentru informații suplimentare contactați-ne la: or. Chișinău, str. București, 83; tel. 23-39-47, 23-39-48.

Direcția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (DDC), parte integrantă a Departamentului Federal al Afacerilor Externe al Elveției, Biroul de la Chișinău, anunță lansarea Programului de Granturi Mici pentru ONG-uri pentru anul 2003 în Moldova.

Scopul programului este de a promova dezvoltarea societății civile în Republica Moldova prin acordarea suportului ONG-urilor din Moldova ale căror activități contribuie în mod direct la îmbunătățirea condițiilor de trai a celor mai vulnerabile și defavorizate segmente ale societății.

Programul de Granturi Mici este o competiție deschisă pentru ONG-urile din Republica Moldova, înregistrate oficial și active în domeniul social, care își desfășoară activitatea în localitățile rurale și defavorizate. ONG-urile selectate vor beneficia de granturi mici pentru a fi susținute la nivel de proiect (finanțarea activităților proiectului) și la nivel organizațional (asistență tehnică și instruire). Mărimea granturilor variază între 3'000 și 15'000 dolari SUA. Durata maximă a proiectului este de 12 luni. Suma totală disponibilă pentru granturi este de 125'000 dolari SUA.

Programul este desfășurat în parteneriat cu ONG-ul CAMIB care acordă suport administrativ și asistență tehnică. Biroul DDC în Moldova a lansat Programul de Granturi mici pentru ONG-uri în 2001. Pe parcursul a două etape, 18 ONG-uri au beneficiat de granturi în suma totală de 202'884 dolari SUA.

Informații adiționale pot fi obținute de pe pagina web a DDC: www.sdc.md.

PROGRAMUL CANADIAN PENTRU INIȚIATIVE LOCALE

1. SCOPURI ȘI OBIECTIVE

Scopul programului canadian pentru inițiative locale (Canada Fund-CF) este de a sprijini dezvoltarea unei societăți civile puternice, viabile și pluraliste în contextul economiei de piață, prin facilitarea participării active a grupurilor și organizațiilor voluntare non-profit în procesul reformei sociale, economice și politice.

2. PRIORITĂȚILE PE ȚĂRI. MOLDOVA

- Sprijinirea dezvoltării capacității ONG-urilor;
- Sprijinirea dezvoltării economice;
- Încurajarea protecției omului și a dezvoltării resurselor umane;
- Îmbunătățirea protecției mediului;
- Sprijinirea dezvoltării conștiinței civice democratice prin stimularea creșterii angajării și participării cetățenilor;
- Stimularea cooperării dintre ONG-urile locale și autoritățile publice;
- Acordarea de asistență grupurilor defavorizate, cum ar fi persoanele cu handicap.

3. CINE POATE SOLICITA GRANTURI

Contribuțiile pot fi acordate grupurilor și organizațiilor neguvernamentale și comunităților locale în vederea implementării de proiecte în beneficiul comunității.

Fondurile nu pot fi acordate unei persoane fizice în vederea obținerii de beneficii personale.

4. CRITERII DE ELIGIBILITATE

Proiectele trebuie să fie compatibile cu obiectivele și pro-

gramele reformei economice și politice ale guvernului național.

Exemple de activități sprijinite de programul Canada Fund:

- Seminare de pregătire ce vizează întărirea capacității ONG-urilor;
- Activități menite să atragă participarea voluntarilor și să crească participarea civică în rezolvarea problemelor legate de spațiile verzi și administrarea deșeurilor;
- Educarea populației în scopul reducerii violenței și abuzului împotriva femeilor și copiilor.

Contribuțiile primite pentru proiect trebuie folosite în scopurile declarate. Proiectele aprobate trebuie să fie unice și nu este permis ca acestea să fie duplicate, variante corectate sau o formă de finanțare canadiană simultană a unor proiecte deja finanțate de către Guvernul canadian.

Studiile de fezabilitate nu sînt eligibile pentru acest program.

Contribuția canadiană nu poate depăși valoarea de 6000 dolari SUA.

Propunerile de proiect trebuie trimise către:

Daniela Topirceanu, CFLI Officer, Canadian Embassy, Technical Cooperation Section, 36, Nicolae Iorga Street, 71118 Bucharest, Romania, tel. + 40-1-307 5097, 307 5059 (on Wednesdays, from 09:00 a.m. to 05:00 p.m.), tel. + 40-1-781 6212 (marți și joi - 09:00 - 17:00), mobil: +40-91 812 882, e-mail: daniela.topirceanu@dfait-maeci.gc.ca, daniela_topirceanu@hotmail.com

Charles Stewart Mott Foundation

TRANSPARENCY INTERNATIONAL-MOLDOVA

Transparency International - Moldova anunță continuarea concursului pentru cel mai bun articol de investigație și cea mai bună caricatură la tema corupției în anul 2003. Această acțiune are scopul de a sensibiliza opinia publică față de pericolul fenomenului corupției. Premiile pentru cel mai argumentat articol privind corupția, ca rezultat al investigației jurnalistice, sînt următoarele:

Locul I - 200 USD
Locul II - 150 USD
Locul III - 100 USD

Premiile pentru cea mai bună caricatură la tema corupției sînt următoarele:

Locul I - 200 USD
Locul II - 150 USD
Locul III - 100 USD

Articolele și caricaturile pentru concurs pot fi înaintate pînă la sfîrșitul lunii octombrie curent. Toate articolele și caricaturile vor fi plasate pe parcursul anului pe pagina web a Transparency International - Moldova <http://www.transparency.md>.

Rezultatele concursului vor fi anunțate la începutul lunii decembrie 2003. Coordonatele de contact:

Președinte: Mihai Buruiiană
Director Executiv: Lilia Carașciuc

TRANSPARENCY INTERNATIONAL

Moldova, str. 31 August 1989, nr. 98, birou 204
MD-2004, Chișinău, Republica Moldova
Tel: (373-2) 20-34-84, 20-34-85, fax: (373-2) 21-05-95
E-mail: office@transparency.md

EECONET Action Fund (EAF)

Scopul Fundației EAF constă în oferirea de sprijin economic reprezentanților sectorului trei, adică organizațiilor neguvernamentale, pentru cumpărarea sau arendarea unor rezervații importante, care pot aduce o contribuție semnificativă la Pan European Ecological Network (Rețeaua Ecologică Paneuropeană). În țările în care cumpărarea loturilor de pămînt sau/și arendarea acestora este imposibilă, Fondul acordă susținere în gestionarea și protejarea acestor rezervații.

- Fundația susține proiecte care:
- sînt îndreptate spre neadmiterea pierderii irecuperabile a bogățiilor naturii;
 - sînt orientate spre dezvoltarea durabilă;
 - sînt îndreptate spre protejarea unor sectoare aparte și pe un termen lung;
 - au influență asupra unui teritoriu mai mare decît cel prevăzut în proiect la momentul dat;
 - au potențial de dezvoltare;
 - vizează un teritoriu, parte a unei zone sau rezervații mai mari.

Prioritare sînt zonele de o valoare deosebită, dar care se află în pericol. Țările și regiunile prioritare: Albania, Belarus, Bosnia, Croația, Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, Estonia, Lituania, Letonia, Macedonia, Moldova, Polonia, România, Rusia, Slovenia, Slovacia, Ucraina.

Adresa: EUCC - The Coastal Union Ro, box 11232, 2301 EE Leiden, The Netherlands. Tel.: +31.71.5124069
E-mail: eaf@eucc.nl Web: www.eucc.nl

Program de Granturi:

Proiecte inițiate de ONG-uri, societatea civilă, întărirea sectorului neguvernamental, promovarea drepturilor și responsabilităților cetățenilor, ameliorarea relațiilor interetnice (de asemenea, inițiative speciale care susțin tranziția politică, economică și socială prin reprezentanțe regionale. Programe regionale, nu locale).

Notă: Proiectele trebuie să fie scrise în limba engleză. Informații suplimentare puteți obține accesînd site-ul web: www.mott.org/programs/ap-cs.asp

EURASIA

Program de granturi

La momentul actual, Fundația Eurasia oferă susținere financiară pentru proiecte necomerciale, novatoare, cu o finalitate și rezultate bine definite, care se încadrează în următoarele domenii prioritare:

- dezvoltarea antreprenoriatului privat;
- administrație publică și politici publice;
- societate civilă.

Fundația Eurasia NU acordă sprijin financiar pentru următoarele tipuri de activități: burse pentru studii, asistență umanitară, programe de asistență și reabilitare psihologică, cercetări tehnicoștiințifice, medicină și ramuri similare, cultură, cercetări în domeniul istoriei și ecologie.

Pentru informații suplimentare, vă puteți adresa la Reprezentanța în Moldova a Fundației Eurasia: tel./fax. (022) 24.76.03 sau e-mail: eurasia@eurasia.mldnet.com, www.eurasia.org